

تحلیلی بر عمل‌کرد مدیریت روستایی با تأکید بر شاخص‌های حکم‌روایی خوب (مورد مطالعه: روستاهای شهرستان زرین‌دشت)

غلامرضا خوش‌فر^۱، محسن شایان^۲، مهدی خداداد^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۳/۰۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۱۱/۱۱

چکیده

هدف پژوهش حاضر تحلیل عمل‌کرد مدیریت روستایی با استفاده از شاخص‌های حکم‌روایی خوب در روستاهای شهرستان زرین‌دشت است. تحقیق حاضر به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ روش انجام کار، توصیفی- تحلیلی است. جامعه‌ی آماری تحقیق را تمام سرپرستان خانوارهای روستایی شهرستان (۷۹۲۷ نفر) و کارشناسان مربوطه تشکیل می‌دهند؛ که از میان گروه اول حجم نمونه‌ای با استفاده از فرمول کوکران به تعداد ۳۱۰ پرسش‌نامه به صورت تصادفی ساده و از بین کارشناسان حجم نمونه‌ای به تعداد ۳۰ نفر تکمیل شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌های کمی از آزمون تی تک نمونه‌ای، آزمون فریدمن^۴، تکنیک تاپسیس فازی^۵ و برای وزن‌دهی شاخص‌ها از تحلیل سلسله‌مراتبی فازی استفاده شده است. نتایج پژوهش حاضر نشان داد که میزان رضایت‌مندی روستاییان شهرستان زرین‌دشت از شاخص‌های حکم‌روایی خوب روستایی در وضعیت نامناسب قرار دارند. نتایج تاپسیس فازی نشان داد در ۲۳ روستای نمونه، شش روستا دارای حکم‌روایی در سطح خوب، نه روستا دارای حکم‌روایی در سطح متوسط و هشت روستا نیز دارای حکم‌روایی در سطح ضعیف هستند. نتایج اولویت‌بندی شاخص‌های حکم‌روایی خوب روستایی طبق آزمون فریدمن نشان می‌دهد که شاخص برابری با میانگین رتبه‌ای ۵/۲۹۸ بیش‌ترین میانگین و شاخص مشارکت با میانگین رتبه‌ای ۳/۳۱۱ کم‌ترین میانگین را در سطح روستاهای مورد مطالعه دارا می‌باشند.

واژه‌های کلیدی: مدیریت روستایی، حکم‌روایی، حکم‌روایی خوب روستایی، شهرستان زرین‌دشت.

khoshfar@gmail.com

^۱ دانشیار جامعه‌شناسی، دانشگاه گلستان

^۲ دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه سیستان و بلوچستان (نویسنده‌ی مسئول) mshzarindasht@yahoo.com

^۳ دانش‌آموخته‌ی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه گلستان. khodadadmehdi91@yahoo.com

^۴ - Fridman

^۵ -F TOPSIS

مقدمه و طرح مسأله

شاید یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های زندگی اجتماعی بشر امروز را بتوان مدیریت دانست. در عصر حاضر به مدد این فعالیت است که مأموریت‌ها و اهداف تحقق می‌یابند. مدیریت را به گونه‌های متفاوت تعریف کرده‌اند. صاحب‌نظران مدیریت را هنر انجام امور به وسیله‌ی دیگران توصیف کرده و بر نقش دیگران و قبول هدف از سوی آنان تأکید ورزیده‌اند. گروهی مدیریت را علم و هنر هماهنگی کوشش‌ها و مساعی اعضای سازمان و استفاده از منابع برای نیل به اهداف معین توصیف کرده‌اند. یکی از علمای مدیریت اقتصاد، مدیریت را تصمیم‌گیری دانسته و این وظیفه را بهترین و اصلی‌ترین نقش مدیر قلمداد نموده است (بدویی دلفار، ۱۳۸۸: ۲۰). مدیریت هنر انجام دادن کارها به وسیله‌ی دیگران است. به عبارتی دیگر مدیریت عبارت است از علم، هنر و کنترل فعالیت‌های جمعی به منظور رسیدن به هدف مطلوب سازمان با حداکثر کارایی (یوساف^۱، ۲۰۱۶: ۲۰۲). به عبارت دیگر مدیریت عبارت است از فرآیند برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، هدایت و کنترل کوشش‌های اعضای سازمان و استفاده از منابع سازمان برای دست‌یابی به هدف معین سازمانی. (گوسمان^۲، ۲۰۱۷: ۱۹۳).

روستائیشینی شکل ویژه‌ای از استقرار و معیشت انسانی و جلوه‌ی بارزی از حیات اقتصادی و اجتماعی است که با نظامی کم و بیش پایدار در طی قرون متمادی دوام یافته است (برقی و محمود صالحی، ۱۳۹۵: ۲۰۸). اکثر اندیش‌مندان توسعه بر این عقیده هستند که در طول ادوار گذشته، اعمال شیوه‌ی برنامه‌ریزی متمرکز و از بالا به پایین، نه تنها مشکلات و مسایل جامعه‌ی روستایی را حل نکرد؛ بلکه خود باعث بروز مسایل و مشکلات جدیدی شد. به موجب این امر در سال‌های اخیر، مبانی برنامه‌ریزی روستایی به سمت برنامه‌ریزی مشارکتی سوق باید و مفهوم پایه‌ای برنامه‌ریزی روستایی از برنامه‌ریزی برای مردم به برنامه‌ریزی با مردم تغییر کند. نگرش نوین در وهله‌ی اول، اساس خود را بر تمرکززدایی و واگذاری مسئولیت‌ها به حکومت‌های محلی و سطوح پایین مدیریت روستایی قرار داده است. در این شیوه‌ی برنامه‌ریزی، نقش مردم و سازمان‌های غیردولتی کاملاً برجسته شده و از حالت ظاهری، جنبه‌ی محوری پیدا می‌کند. در واقع، مفهوم مشارکت مردمی با مفهوم کارآیی، تمرکززدایی و حکومت‌های محلی در هم آمیخته، حکومت‌های محلی را

¹ Yousaf² Guzmán

به صورت گزینه‌ی چشم‌گیر و برتر مطرح می‌سازد (قادرمرزی و جمینی، ۱۳۹۶: ۱۱۲). یکی از ارکان اساسی توسعه و توسعه‌ی پایدار در هر مکان و سرزمینی الگوی مدیریت و شیوه‌ی حکم‌روایی خوب و شایسته‌ی آن است. مدیریت، فرآیند به کارگیری مؤثر و کارآمد منابع مادی و انسانی در برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، بسیج منابع و امکانات و هدایت و کنترل است که برای دستیابی به اهداف سازمانی و براساس نظام ارزشی مورد قبول صورت می‌گیرد. در نگرش جدید توسعه، هویت محلی زیربنای مدیریت محلی و مدیریت محلی ابزار اصلی توسعه‌ی پایدار روستایی است (رحمانی فضلی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۳۴). اصطلاح حکم‌روایی به معنای تمرکز بر فرآیند چگونگی اقتدار و منابع اختصاص داده شده در جهت اقدام کنترل شده و هماهنگ است (اسماعیل زاده و همکاران، ۱۳۹۵: ۶). مفهوم حکم‌روایی در سطوح گوناگون بین‌المللی، ملی و محلی به کار می‌رود و بر مشارکت و هم‌پاری میان دولت و جامعه‌ی مدنی استوار است. دولت‌ها به جای آن که به تنهایی مسئولیت کامل اداری امور را بر عهده گیرند، باید در کنار ساکنان و بخش خصوصی، به عنوان یکی از نهاده‌ها و عوامل مسئول اداری جامعه محسوب شوند. با در نظر گرفتن روستاییان در عرصه‌ی تصمیم‌سازی و سیاست‌گذاری، فرآیند اداری روستا از یک نظام آمرانه و اقتدارگرا به فرآیندی مردم‌سالار و مشارکتی تبدیل خواهد شد و بسترهای متفاوت و ظرفیت‌های جدید در اداری امور روستاها به وجود خواهد آمد (حسام و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۰۰). با توجه به این که در حال حاضر در کشورمان اداری امور روستاها، به ده‌یاران سپرده شده است و در مجموع، حکم‌روایی نقاط روستایی بر عهده‌ی ده‌یاری‌ها بوده، ده‌یاران می‌توانند به عنوان حلقه‌ی رابط بین دولت و مردم، نقش به‌سزایی را در پیش‌برد اهداف و سیاست‌های متقابل دولت و مردم در مناطق روستایی ایفا کنند. با وجود این ذکر این نکته ضروری است که منشأ قدرت و مشروعیت در حکم‌روایی شهری و روستایی، تمام شهروندان و روستاییان و حضور آن‌ها در همه‌ی صحنه‌ها و ارکان جامعه‌ی مدنی است (قادرمرزی و جمینی، ۱۳۹۶: ۱۱۲).

اصولاً در هر گروه اجتماعی از خانواده گرفته تا یک ملت در سطح ملی و سیاسی بدون داشتن یک مدیر و رهبر قادر نخواهد بود که امورات مربوطه‌ی خود را بی‌عیب و نقص اجرایی کند. انسان‌های اولیه که به صورت کوچ‌نشین و طایفه‌ای نیز زندگی می‌کردند برای این که بتوانند در زمان مناسب و به صورت منظم و هماهنگ به بیلاق و قشلاق بپردازند از دستورات یک نفر به - عنوان خان یا رئیس قبیله اطاعت می‌کردند. در روستاهای ایران همیشه یک نفر به عنوان مدیر با عناوین مختلف از جمله خان، کدخدایان، ریش سفیدان، انجمن ده و... وجود داشته است که به

کارهای عمرانی و زیربنایی، کشاورزی، تقسیم آب، رفع اختلافات بین مردم و... می‌پرداخته است؛ با تشکیل نهادهای جدید هم‌چون شوراهای دهیاری‌ها، مدیریت تازه و نو در روستاها شکل گرفته است که نیازمند بهره‌گیری از الگوها و رویکردهای مدیریتی و نهادی نوین است. یکی از این الگوها، حکم‌روایی خوب است که نشان‌دهنده‌ی مشارکت، عمل‌کرد خوب، برابری، پاسخ‌گویی، اعتماد اجتماعی، آگاهی اجتماعی و وضعیت اجتماعی-اقتصادی است. وجود مشکلات فراوان در سطح روستاهای شهرستان زرین‌دشت از قبیل اجرای نامناسب و ضعیف طرح‌های هادی روستایی، وجود معابر نامناسب و نامنظم در سطح روستاها که در زمستان غیر قابل تردد می‌شوند، در روستاهای مورد مطالعه به خاطر اجرانشدن طرح‌های عمرانی روستاها در زمان مقرر، نبود مکان مناسبی برای زباله‌های روستا، عدم تخصص لازم دهیار و ناآشنا بودن او با وظایف و حیطه‌ی اختیارات و برنامه‌های مربوطه، وجود مهاجرت‌های فراوان، عدم برخورداری از آب شرب مناسب و عواملی از این قبیل باعث شده تا حکم‌روایی مطلوب در سطح روستاها وجود نداشته باشد؛ لذا این پژوهش در پی پاسخ به این سؤال است که عمل‌کرد مدیران روستاهای این شهرستان بر طبق شاخص‌های حکم‌روایی خوب به چه میزان می‌باشد؟

پیشینه‌ی پژوهش

در رابطه با حکم‌روایی و حکم‌روایی خوب روستایی مطالعات گوناگونی صورت گرفته است از جمله:

پژوهش‌های داخلی

رشیدپور و همکاران (۲۰۱۱) در مقاله‌ای به بررسی نقش مدیریت جامعه‌ی محلی به عنوان رویکردی مطلوب در کاهش فقر و توسعه‌ی پایدار روستایی مناطق روستایی ایران پرداخته‌اند. نتایج مطالعه‌ی میدانی آن‌ها با استفاده از روش تحلیل عاملی نشان داد که دو عامل سازمان‌دهی و کنترل مهم‌ترین نقش را در کاهش فقر و توسعه‌ی پایدار مناطق روستایی ایران ایفا کرده‌اند. یاقی^۱ (۲۰۰۸) در مقاله‌ای به بررسی و ارزیابی شیوه‌های مطلوب مدیریت محلی در اردن و آمریکا پرداخت. نتایج پژوهش وی با استفاده از آزمون تحلیل واریانس نشان داد اردنی‌ها درباره‌ی مدیریت مطلوب عقاید متفاوت و آمریکایی‌ها دیدگاه نسبتاً مثبتی درباره‌ی مدیریت محلی دارند. قادرمرزی و جمینی (۱۳۹۶) به ارزیابی عملکرد مدیریت نوین روستایی با رویکرد حکم-

¹ Yaghi

روایی خوب پرداختند و چنین نتیجه گرفتند که میزان رضایت‌مندی روستاییان بخش شاهو از عمل‌کرد مدیران روستایی با تأکید بر شاخص‌های حکم‌روایی خوب روستایی، با میانگین $2/8$ ، پایین‌تر از حد متوسط بوده است و بیش‌ترین میزان رضایت‌مندی روستاییان از مدیران نوین روستایی به شاخص توافق جمعی با میانگین $3/61$ و انحراف معیار $1/03$ و کم‌ترین میزان رضایت‌مندی به شاخص مسئولیت‌پذیری با میانگین $3/04$ و انحراف معیار $1/52$ ، تعلق دارد. شریف‌زاده و همکاران (۱۳۹۶) به مطالعه‌ی حکم‌روایی شایسته بر سرمایه‌ی اجتماعی در مدیریت روستایی پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که شاخص سرمایه‌ی اجتماعی، رابطه‌ی مثبت و معنی‌داری با شاخص حکم‌روایی شایسته در مدیریت روستایی در شهرستان جویبار دارد. بنابراین، مدیریت روستا با افزایش مشارکت مردم روستا و اعتماد آن‌ها می‌تواند به ارتقاء کیفیت حکم‌رانی و اداره‌ی امور روستا کمک نماید.

پژوهش‌های خارجی

یاقی (۲۰۰۸) در مقاله‌ای به بررسی و ارزیابی شیوه‌های مطلوب مدیریت محلی در اردن و آمریکا پرداخته و نتیجه گرفته است که اردنی‌ها درباره‌ی مدیریت محلی دیدگاه متفاوت و آمریکایی‌ها دیدگاه مثبتی درباره‌ی مدیریت محلی دارند. رشیدی و همکاران (۲۰۱۱) در مقاله‌ای به بررسی نقش مدیریت جامعه‌ی محلی به عنوان رویکردی مطلوب در کاهش فقر و توسعه‌ی پایدار روستایی مناطق روستایی ایران پرداخته‌اند و نتیجه گرفته‌اند که دو عامل سازمان‌دهی و کنترل مهم‌ترین نقش را در کاهش فقر و توسعه‌ی پایدار مناطق روستایی ایران ایفا کرده‌اند. جاکا^۱ (۲۰۱۶) در مطالعه‌ای به بررسی فعالیت‌های حکم‌روایی مشارکتی در چین پرداخته و چنین نتیجه گرفته است که وجود سازمان‌های غیر دولتی در توانمندسازی و افزایش مشارکت اجتماعی عاملی مؤثر است.

از دیگر پژوهش‌های صورت‌گرفته در این راستا می‌توان به پژوهش‌های توکلی‌نیا و شمس پویا (۱۳۹۶)، علیزاده و روشنایی (۱۳۹۶)، سینگ^۲ (۲۰۱۳)، کیو شنگ^۳ (۲۰۱۳)، هاوس و کلوزن^۴ (۲۰۱۳)، هالسال^۵ (۲۰۱۲) اشاره کرد.

¹ Jacka

² Singh

³ Kioe sheng

⁴ Haus

⁵ Halsall

روش پژوهش

تحقیق حاضر به لحاظ هدف، کاربردی و به لحاظ روش انجام کار، توصیفی- تحلیلی است. در فرآیند پژوهش، ابتدا مبانی نظری حکم‌روایی روستایی و سوابق مطالعاتی آن مورد مطالعه قرار گرفت و بر اساس آن و با توجه به اطلاعات موجود در خصوص منطقه‌ی مورد مطالعه، مؤلفه‌ها و عوامل مؤثر بر حکم‌روایی روستایی و مدیریت محلی تعیین شد. جامعه‌ی آماری تحقیق را تمام سرپرستان خانوارهای روستایی شهرستان (۷۹۲۷ نفر) و کارشناسان مربوطه تشکیل می‌دهد که از میان گروه اول حجم نمونه‌ای با استفاده از فرمول کوکران به تعداد ۳۱۰ پرسش‌نامه به صورت تصادفی ساده و از بین کارشناسان حجم نمونه‌ای به تعداد ۳۰ نفر تکمیل شده است. در پژوهش حاضر جهت افزایش درجه‌ی اعتبار از روش صوری استفاده شده است. بدین منظور پرسش‌نامه بعد از تدوین در اختیار صاحب‌نظران، متخصصان و استادان قرار گرفت و پس از جمع‌آوری نظرات آن‌ها اصلاحات لازم انجام شد. برای تعیین پایایی پژوهش از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. میزان آلفای محاسبه شده ۰/۷۹۱ است که نشان می‌دهد عدد مطلوبی است و دقت لازم را برای احراز پایایی سازه‌ها در پرسش‌نامه به کار گرفته شده و گویه‌های طراحی شده برای سنجش شاخص‌ها همبستگی درونی دارند. در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده‌های کمی از آزمون تی تک نمونه‌ای، آزمون فریدمن، تکنیک تاپسیس فازی و برای وزن دهی شاخص‌ها از تحلیل سلسله مراتبی فازی^۱ استفاده شده است. جدول شماره ۱ شاخص‌ها و گویه‌های پژوهش را نشان می‌دهد.

1 FAHP

تحلیلی بر عمل کرد مدیریت روستایی با تأکید بر شاخص‌های حکم‌روایی خوب۱۵

جدول شماره‌ی یک- شاخص‌ها و گویه‌های پژوهش

شاخص	گویه‌ها
مشارکت	کمیود نظرخواهی از روستاییان، کمیود مشورت با روستاییان در تنظیم برنامه‌های ده‌یاری، کمیود نشست‌های مشورتی عمومی، کمیود مشارکت روستاییان در تنظیم سند چشم‌انداز، کمک‌های روستاییان در اجرای پروژه‌های عمرانی، توجه ده‌یاری‌ها به نظرات روستاییان، اقدامات معین مبنی بر مشارکت بیش‌تر محرومان، جلب نظر سرمایه‌گذاران روستایی، مشارکت زنان روستایی، اطلاع‌رسانی به روستاییان
عمل‌کردی	رضایت از عمل‌کرد ده‌یاری در حل اختلافات محلی، عمل‌کرد ده‌یاری در حل مشکلات و مسایل روستا، عمل‌کرد ده‌یاری در استفاده‌ی بهینه از امکانات و فرصت‌ها، کمیود آشنایی مناسب کارکنان ده-یاری به وظایف خود، پیگیری مناسب نتایج عمل‌کرد ده‌یاری، رسیدگی مناسب به تمام وظایف ده‌یاری توسط کارمندان
برابری	عدم ایجاد فرصت برای زنان توسط ده‌یاری، کمیود فرصت برابر در دسترسی به قدرت و عضویت در نهادهای روستا، تبعیض در ارائه‌ی خدمات ده‌یاری، تخفیف به بهای خدمات برای افراد تحت پوشش کمیته‌ی امداد و خیریه، وجود برنامه‌ی خاص مبنی بر اجرای عدالت در ده‌یاری، رفتار برابر ده-یار با همه اقشار و گروه‌های روستایی، آشنایی ساکنان به نقش‌ها و مسئولیت‌های خود به عنوان شهروند نسبت به کارکردهای ده‌یاری
شفافیت و پاسخ‌گویی	کمیود شفافیت ده‌یاری در اطلاع‌رسانی قراردادهای کمیود سازوکار مناسب برای دریافت شکایات، عدم حضور به موقع ده‌یار و کارکنان ده‌یاری، برخورد محترمانه‌ی ده‌یاری با روستاییان، انتشار و اعلام برنامه‌ها و عمل‌کرد و هزینه‌ها برای عموم مردم، اطلاع‌رسانی به روستاییان درباره‌ی درآمد و مخارج ده-یاری، پاسخ‌گویی ده‌یاری نسبت به خواسته‌های روستاییان، امکان ملاقات مستقیم روستاییان با ده‌یار
اعتماد اجتماعی	عدم تطابق میان گفتار و اعمال مسئولان، تظاهر مسئولین در زمینه‌ی اعتقادات و گرایش درونی، عمل مسئولین ده‌یاری به قول و وعده‌هایی که داده‌اند. احترام و ارزش مسئولین برای روستاییان و اظهارات آن‌ها، جلب اعتماد روستاییان، رفتار منصفانه با روستاییان
آگاهی اجتماعی	سطح سواد در روستا، تعداد افراد تحصیل‌کرده ماندگار در روستا، تعداد کلاس‌های درسی در سطح روستا، اطلاع‌رسانی ده‌یاری‌ها در سطح روستا، اطلاع کامل روستاییان از حقوق خود در ارتباط با ده-یاری، آگاهی اجتماعی مناسب روستاییان از شرایط خود
وضعیت اجتماعی-اقتصادی	مشکلات مالی در سطح روستا، سطح درآمد نامناسب روستاییان، میزان اشتغال در سطح روستا، امکانات رفاهی مناسب در سطح روستا، دسترسی به امکانات بهداشتی برای روستاییان، وضعیت مسکن روستاییان، اطلاع‌رسانی مناسب در ارتباط با تعداد نفقات خانوار در روستا

منبع: حسام و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۳۲؛ رحمانی فضلی و همکاران، ۱۳۹۳: ۵۸؛ رحمانی فضلی و

همکاران، ۱۳۹۶: ۱۵۷؛ افتخاری و همکاران، ۱۳۹۱: ۵؛ قادرمرزی و جمینی، ۱۳۹۶: ۱۲۶

چارچوب نظری پژوهش

مدیریت روستایی یک ساز و کار و مفهوم کلی دارد (کر^۱، ۲۰۱۱: ۶۸-۶۹). مدیریت روستایی، در واقع، فرآیند سازمان‌دهی و هدایت جامعه و محیط روستایی از طریق شکل دادن به سازمان‌ها و نهادهاست. این سازمان‌ها و نهادها وسایل تأمین اهداف جامعه‌ی روستایی به‌شمار می‌روند (برقی و قنبری، ۱۳۹۶: ۱۰۸). مدیریت روستایی نوعی استفاده‌ی جامع، مولد و یکپارچه از سرمایه‌های اجتماعی، طبیعی و مالی در مقیاس‌های زمانی و جغرافیایی است (والکر^۲، ۲۰۱۰: ۱۱۳). حکومت محلی، سازمانی عمومی است که براساس قوانین عمومی و یا اساسی کشور در قسمتی از خاک آن ایجاد می‌گردد تا در محدوده‌ای مشخص شده، خدماتی را که کاملاً محلی‌اند برای ساکنان آن محدوده تأمین کند (پیکو، ۲۰۰۹: ۲۵) در این ارتباط مفهوم حکم‌روایی روستایی شکل می‌گیرد (رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۹۱: ۲). حکم‌روایی علاوه بر حکومت، گروه‌ها و سازمان‌هایی را که به‌طور غیر رسمی در اداره‌ی روستا مؤثر هستند نیز شامل می‌شود. در اسناد سازمان ملل، حکم‌روایی به‌عنوان فرآیند اعمال اقتدار اقتصادی، سیاسی، اجرایی برای اداره‌ی کشور در همه‌ی سطوح تلقی شده است (حسام و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۰۵). عده‌ای بر این باورند که حکم‌روایی واژه‌ای است که همراه با جهانی‌شدن مطرح شده است و ارتباط جهانی‌شدن با حکم‌روایی را بر دو قسم می‌دانند: نخست، حاکمیت فزاینده‌ی سازمان‌های غیر دولتی (اعم از مؤسسات چندجانبه و یا غیر دولتی و یا شرکت‌ها و سازمان‌ها) و دوم، حکم‌روایی، حسن تعبیری است برای اعمال قدرت بخش خصوصی (رحمانی فضلی و همکاران، ۱۳۹۳: ۴۵).

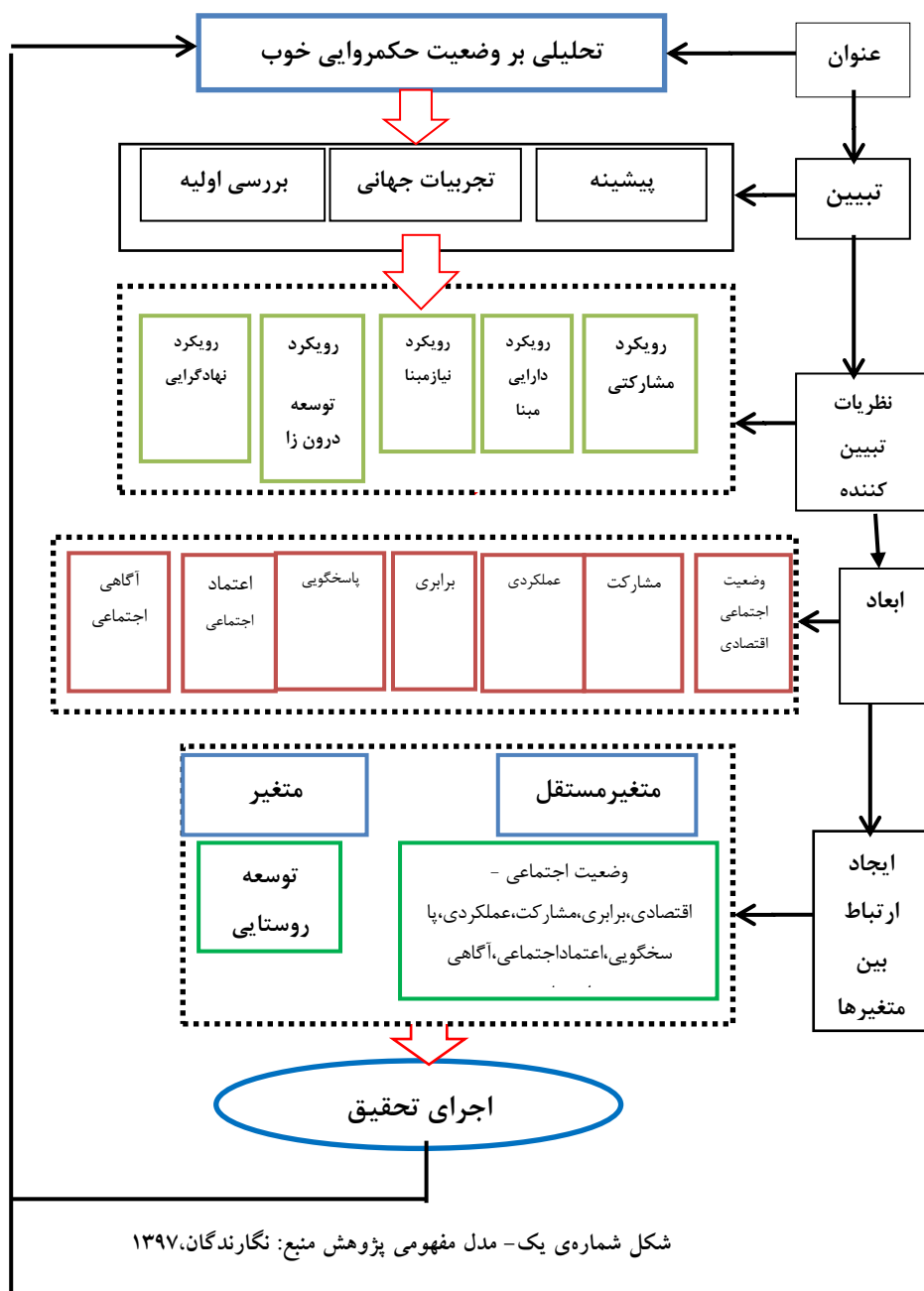
حکم‌روایی محلی به دنبال تکرار روابط رسمی و غیر رسمی بین کنش‌گران مختلف توسعه است (مانند حکومت محلی، بخش خصوصی، انجمن‌ها، کارگزاری‌های غیر) که بازده و اثربخشی سیستم‌های اداری و سیاسی را در سطوح محلی شکل می‌دهد (قادرمرزی و جمینی، ۱۳۹۶: ۱۱۲). حکم‌روایی محلی، وسیع‌تر از حکومت محلی (واحد سیاسی و سازمانی قانونی در قلمرو محلی) و بیان‌گر اقتدار سیاسی، اقتصادی و مدیریتی شبکه‌ای از بازیگران در حوزه‌های شهری و روستایی است. آن چه تعیین‌کننده‌ی محلی‌بودن حکم‌روایی است، میزان مشارکت مؤثر شهروندان و بازیگران محلی در تعیین آرمان‌ها و خواسته‌های محلی و تلاش مشترک برای تحقق اهداف و خواسته‌های جامعه‌ی محلی می‌باشد (دربان آستانه و رضوانی، ۱۳۹۰: ۱۸۲). حکم‌روایی روستایی، رویکردی در مقابل حکومت روستایی در نظام اداره و کنترل امور روستایی محسوب می‌شود و فرآیندی است که بر اساس کنش متقابل میان سازمان‌ها و تشکلهای جامعه‌ی مدنی و بخش

¹ Kerr² walker

خصوصی شکل می‌گیرد (شریف‌زاده و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۰۹). حکم‌روایی خوب روستایی فرآیند تأثیرگذاری همه‌ی ارکان روستایی بر مدیریت روستایی با تمام ساز و کارهایی که به سوی تعالی روستا و مردم روستایی حرکت می‌کند، می‌باشد. بر پایه‌ی این تعریف تصمیم‌گیری درباره‌ی توسعه‌ی روستایی باید توسط همه‌ی کسانی انجام گیرد که در آن مؤثر و ذی‌نفع هستند (رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۹۱: ۳).

در مباحث نهادهای بین‌المللی، پژوهشی و علمی دنیا، حکم‌روایی خوب عبارت است از رابطه‌ی صحیح بین حکومت‌کنندگان و شهروندان که هدف آن به پیشینه‌رساندن بهزیستی عمومی، توجه به برخورداری مادی و معنوی انسان‌ها و رضایت‌های مادی و معنوی آن‌ها، رفع نیازها و حمایت از حقوق اساسی و آزادی شهروندان است (اسماعیل‌زاده و همکاران، ۱۳۹۵: ۶). کمیته‌ی همکاری‌های توسعه، سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه، برنامه‌ی توسعه‌ی ملل متحد و مؤسسات و سازمان‌های بین‌المللی توسعه، حکم‌روایی را سیستم پیچیده‌ای از تعاملات بین ساختارها، سنت‌ها، کارکردها، مسئولیت‌ها، فرایندها و عملکردها می‌دانند که به وسیله‌ی سه ارزش کلیدی یعنی پاسخ‌گویی، شفافیت و مشارکت مشخص می‌شود (رحمانی فضلی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۳۸). دربان آستانه و رضوانی، عوامل مؤثر بر حکم‌روایی روستایی را به دو بخش عوامل درونی و عوامل بیرونی تقسیم می‌کنند. عوامل درونی شامل خصوصیات سازمانی مدیریت محلی و عامل نیروی انسانی مدیریت‌های محلی و عامل بیرونی شامل محیط اجتماعی و فرهنگی، محیط اقتصادی و موقعیت مکانی-فضایی می‌باشد (دربان آستانه و رضوانی، ۱۳۹۱: ۱۸۵-۱۸۴). در راستای عدم کارآمدی سیاست‌های دولتی در رویکرد نیازمنا که براساس آن نیازهای جامعه‌ی محلی از تفریق منابع موجود از منابع مورد نیاز، به صورت دقیق تعیین کمیت می‌شوند، طیف وسیعی از شیوه‌های محله مبنای به جای روش‌های مرسوم و مداخلات دولتی از بالا به پایین مورد استفاده قرار گرفته است (رضازاده و همکاران، ۱۳۹۲: ۴۲). رویکرد دارایی مبنای، جامع‌نگر است و به انسجام رفاه مردم و مکان تمایل دارد. برخلاف آن، رویکرد نیاز مبنای بین این دو گونه رفاه تمایز قایل می‌شود. رویکرد دارایی مبنای به جای پیامد بر فرآیند تأکید دارد و با بسیج دارایی‌های محلی نظیر سرمایه‌ی اجتماعی و کالبدی موجب ظرفیت‌سازی می‌شود (عارفی و تولایی، ۱۳۸۰: ۲۳). در رویکرد دارایی مبنای، سیاست‌های دارایی مبنای مردم‌گرا که بر توانمندسازی به جای استحقاق تأکید دارد، هم از مشارکت داوطلبانه و هم از مکان مینابودن آن نشأت می‌گیرد و این مسأله بر جامعیت آن دلالت دارد. از طرفی سیاست‌های دارایی مبنای مکان‌گرا به دلیل تأکید بر اهمیت سرمایه‌ی کالبدی در توسعه‌ی اجتماع محلی و استفاده از آن به عنوان ابزاری برای افزایش سرمایه‌ی اجتماعی واجد اهمیت ابزاری است. بر این اساس در رویکرد دارایی مبنای، توسعه بر مبنای قابلیت‌های ساکنان، انجمن‌ها و نهادهای عمومی محلی تعیین می‌شود؛ نه بر مبنای آن چه در محله موجود نیست و به

آن نیاز است (رضازاده و همکاران، ۱۳۹۲: ۴۲). رویکرد توسعه‌ی درون‌زا منشأ و رویکرد داخلی را در امر توسعه مد نظر قرار می‌دهد. در این رویکرد به منابع داخلی و شرایط تاریخی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی جامعه توجه می‌شود. از این رو این رویکرد، خودی و براساس شرایط و الزامات و امکانات جامعه‌ی محلی است. به عبارتی با ملاحظات تاریخی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی جامعه مورد نظر بی ارتباط نبوده، براساس آن طراحی و اجرا می‌شود. بنابراین این رویکرد از توسعه را می‌توان به عنوان توسعه‌ی افقی، توسعه‌ی از پایین به بالا و توسعه‌ی مبتنی بر استعدادهای بالقوه‌ی مردمی و فرهنگی قلمداد کرد (ناصری و همکاران، ۱۳۹۶: ۴۲). هدف نهایی رویکرد مشارکتی، خلق محیط زیست سالم و محل اسکان ایده‌آل برای یکایک شهروندان است. این رویکرد به صورت نامتمرکز بوده و به جای تصمیم‌گیری سلسله‌مراتبی و از بالا، به مدیریت محلی و مردم اتکا دارد و همکاری میان بخشی و مناسبات مشارکتی را با تعریف دقیق نقش و مسئولیت هر یک از طرف‌های مشارکت، اساس کار قرار می‌دهد (عظیمی آملی و ارشادی و هرام، ۱۳۹۶: ۲۴). در رویکرد نهادگرایی، مفهومی‌هایی مانند سرمایه‌ی اجتماعی، درجه‌ی رسمی‌بودن نهادها، شبکه، ساختارهای حقوقی و مقرراتی، شکل‌های سازمانی، ترتیبات نهادی، ظرفیت نهادی و حکم‌روایی نقش مهمی در تدوین سیاست‌ها و تصمیم‌گیری‌های توسعه به طور عام و توسعه‌ی شهری، به طور خاص دارند (ایزدی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۷۹).

منطقه‌ی مورد مطالعه

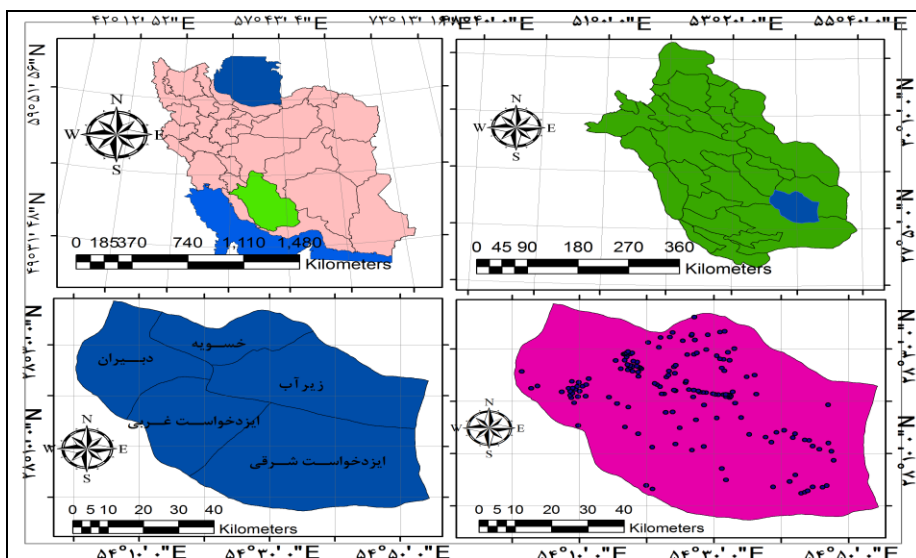
شهرستان زرین‌دشت یکی از شهرستان‌های استان فارس با مرکزیت شهر حاجی‌آباد است. بر طبق سرشماری ۱۳۹۵ جمعیت این شهرستان ۷۳۱۹۹ نفر بوده است. این شهرستان که در ۱۰ اسفند ۱۳۷۸ شمسی از شهرستان داراب جدا شد، شامل دو بخش مرکزی و ایزدخواست و سه شهر حاجی‌آباد (مرکز شهرستان)، شهر دبیران (در فاصله‌ی ۳۲ کیلومتری از مرکز شهرستان) و شهر پیر (در فاصله‌ی ۱۶ کیلومتری از مرکز شهرستان) و پنج دهستان ایزدخواست شرقی، ایزدخواست غربی، دبیران، خسویه و زیرآب است. فاصله‌ی این شهرستان با مرکز استان ۲۵۵ کیلومتر می‌باشد. از نظر جغرافیایی در جنوب شرقی فارس بین شهرستان‌های داراب - لار - جهرم - فسا واقع شده است. این شهرستان در مختصات ۵۴ درجه و ۲۵ دقیقه‌ی طول شرقی و ۲۸ درجه و ۲۱ دقیقه‌ی عرض شمالی قرار دارد. در جنوب شرقی استان فارس است (شایان و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۸۴). جدول شماره‌ی ۲ مشخصات دهستان‌های مورد مطالعه را نشان می‌دهد.

جدول شماره‌ی دو - مشخصات کلی دهستان‌های مورد مطالعه و تعداد پرسش‌نامه‌های توزیع‌شده در

دهستان‌ها

دهستان	جمعیت (نفر)	تعداد خانوار	تعداد پرسش‌نامه‌ها	درصد پرسش‌نامه‌ها
دهستان ایزدخواست شرقی	۵۱۳۲	۱۴۲۵	۵۶	۱۸/۱
دهستان ایزدخواست غربی	۴۸۶۴	۱۳۵۱	۵۳	۱۷/۱
دهستان دبیران	۶۹۱	۱۹۲	۷	۲/۲
دهستان زیرآب	۷۳۶۹	۲۰۴۷	۸۰	۲۵/۸
دهستان خسویه	۱۰۴۸۳	۲۹۱۲	۱۱۴	۳۶/۸
مجموع	۲۸۵۳۹	۷۹۲۷	۳۱۰	۱۰۰

منبع: (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵)

شکل شماره دو- موقعیت سیاسی شهرستان زرین‌دشت (منبع، فرمانداری زرین‌دشت، ۱۳۹۷)

یافته‌های پژوهش

الف. آماره‌های توصیفی شاخص‌های حکم‌روایی روستایی

با استفاده از میانگین مرکزی نمرات گویه‌های مربوطه به هر یک از شاخص‌های حکم‌روایی خوب روستایی (مشارکت، عمل‌کردی، برابری، پاسخ‌گویی، اعتماد اجتماعی، آگاهی اجتماعی و وضعیت اجتماعی- اقتصادی) به متغیر تصادفی تبدیل شدند. با توجه به این‌که هر یک از شاخص‌ها در مقیاس طیف لیکرت^۱ پنج درجه‌ای سنجیده می‌شوند، مقدار متوسط مورد انتظار (میانگین نظری) برای هر گویه عدد ۳ می‌باشد. در نتیجه برای هر شاخص هم، مقدار متوسط عدد ۳ می‌باشد، با توزیع پرسش‌نامه‌ها در بین نمونه‌ی آماری مورد مطالعه برای هر یک از گویه‌ها نمره‌ای که به دست می‌آید، به طور تصادفی یکی از اعداد صحیح ۱ تا ۵ و برای هر شاخص میانگین به دست آمده (میانگین تجربی) به طور تصادفی یکی از اعداد را در بازه‌ی (۱و۵) اختیار می‌کند. جهت بررسی وضعیت هر شاخص در سطح آمار توصیفی، میانگین به دست آمده برای هر شاخص با مقدار متوسط ۳ (میانگین نظری) مقایسه می‌شود. در صورتی که شاخص، میانگین

^۱ - Likert

پایین‌تر از ۳ را کسب کرده باشد به نظر می‌رسد که وضعیت شاخص در سطح مطلوبی قرار نداشته باشد و در صورتی که شاخص میانگین بالاتر از ۳ را کسب کرده باشد به نظر می‌رسد که وضعیت شاخص در سطح مطلوبی قرار داشته باشد که هر یک از این ادعاها در سطح آمار استنباطی مورد آزمون قرار خواهند گرفت.

جدول شماره‌ی سه- آماره‌های توصیفی مربوط به متغیرهای حکم‌روایی خوب روستایی

متغیر	کمترین	بیشترین	دامنه‌ی تغییرات	میانگین	انحراف معیار
مشارکت	۱/۲۶	۴/۲۱	۳	۲/۲۳	۰/۶۵۷
عمل‌کردی	۱/۴۴	۴/۱۶	۳/۲۵	۲/۶۲	۰/۶۵۵
برابری	۱/۳۶	۴/۴۵	۲/۷۵	۲/۷۴	۰/۸۷۸
شفافیت و پاسخ‌گویی	۱/۶۳	۴/۱۹	۳	۲/۵۷	۰/۶۷۶
اعتماد اجتماعی	۱/۳۴	۴/۴۵	۳/۲۵	۲/۶۹	۰/۶۶۸
آگاهی اجتماعی	۱/۷۲	۴/۶۳	۳	۲/۳۲	۰/۷۴۳
وضعیت اجتماعی-اقتصادی	۱/۵	۴/۳۴	۲/۷۵	۲/۴۱	۰/۷۱۲
حکم‌روایی خوب روستایی	۱/۴۶	۱/۴۶	۴/۳۵	۲/۲۵	۲/۵۱

منبع: (یافته‌های تحقیق)

همان‌طور که در جدول شماره‌ی ۳ مشاهده می‌شود، آماره میانگین برای هر یک از شاخص‌های حکم‌روایی خوب روستایی پایین‌تر از مقدار متوسط (۳ میانگین نظری) می‌باشد. با توجه به این‌که میانگین به‌دست‌آمده (میانگین تجربی) برای تمامی شاخص‌ها پایین‌تر از مقدار متوسط می‌باشد، به نظر می‌رسد که مدیریت روستایی در سطح روستاهای شهرستان زرین‌دشت از نظر شاخص‌های حکم‌روایی خوب روستایی در سطح مطلوبی قرار ندارد که این ادعا در قسمت آمار استنباطی مورد آزمون قرار خواهد گرفت.

عدم مشارکت دادن مردم روستا در طرح‌های عمرانی روستا، عدم پاسخ مناسب از سوی ده- یاری‌ها و شوراهای روستایی به مردم در زمینه‌های مختلف، نابرابری در گرفتن عوارض ساختمانی از مردم، عدم جمع‌آوری مناسب زباله‌ها در سطح روستاها، عدم روشنایی معابر، نبود فضاهای ورزشی و تفریحی، نبود آب آشامیدنی مناسب، خاکی‌بودن اکثر کوچه‌ها، مهاجرت فراوان به خصوص افراد تحصیل‌کرده، اجرایی‌نشدن وعده‌هایی که ده‌یاران به مردم داده‌اند، عدم برخورداری ده‌یاران از تخصص لازم، عدم اطلاع به روستاییان درباره‌ی دخل و خرج ده‌یاری، قوم‌گرایی و

عواملی از این قبیل باعث شده است تا مردم روستاهای شهرستان زرین‌دشت از عمل کرد مدیران روستایی بر اساس شاخص‌های حکم‌روایی خوب رضایت نداشته باشند، بلکه از عمل کرد مدیران روستایی در بعضی از مواقع، بسیار ناراحت و ناراضی هستند.

ب. یافته‌های استنباطی

برای انتخاب آزمون آماری مناسب جهت آزمون فرضیات تحقیق، باید نوع مقیاس اندازه‌گیری داده‌ها و نوع توزیع آماری داده‌ها را در نظر گرفت و یا در صورت برقراری شرایط از قضیه‌های آماری مربوطه جهت انتخاب آزمون آماری استفاده کرد. ابتدا با استفاده از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف^۱ نرمال بودن یا طبیعی بودن توزیع آماری متغیرهای تحقیق مورد سنجش قرار می‌گیرد. در صورت نرمال بودن توزیع آماری متغیرها از آزمون‌های پارامتریک و در غیر نرمال بودن توزیع آماری متغیرهای تحقیق از آزمون‌های ناپارامتریک استفاده می‌شود و یا با استفاده از قضیه‌ی حد مرکزی در رابطه با استنباط درباره‌ی وضعیت میانگین متغیرهای تحقیق آزمون‌های پارامتریک به کار گرفته می‌شود.

جدول شماره‌ی چهار- نتایج آزمون کولموگروف- اسمیرنوف جهت برازندگی توزیع نرمال

نتیجه	سطح معنی - داری	آماره کولموگراف- اسمیرنوف	تعداد مشاهدات	متغیر	
توزیع نرمال	۰/۲۳۲	۰/۱۲۹	۳۱۰	مشارکت	شاخص‌های حکم‌روایی خوب روستایی
توزیع نرمال	۰/۳۴۳	۰/۲۳۲	۳۱۰	عمل‌کردی	
توزیع نرمال	۰/۰۸۹	۰/۳۴۳	۳۱۰	برابری	
توزیع نرمال	۰/۳۳۲	۰/۲۷۶	۳۱۰	شفافیت و پاسخ‌گویی	
توزیع نرمال	۰/۳۶۵	۰/۱۲۱	۳۱۰	اعتماد اجتماعی	
توزیع نرمال	۰/۱۵۴	۰/۲۱۲	۳۱۰	آگاهی اجتماعی	
توزیع نرمال	۰/۲۲۹	۰/۳۴۳	۳۱۰	وضعیت اجتماعی-اقتصادی	
توزیع نرمال	۰/۰۹۸	۰/۲۷۶	۳۱۰	حکم‌روایی خوب روستایی	

منبع: (یافته‌های تحقیق)

¹ - Kolmogorov-Smirnov

با توجه به جدول ۴ مشاهده می‌شود که برای متغیرهای حکم‌روایی خوب روستایی، سطح معنی‌داری آزمون کولموگروف- اسمیرنوف از سطح خطای ۵ درصد بزرگ‌تر می‌باشد. یعنی این‌که توزیع آماری متغیرهای حکم‌روایی خوب روستایی با اطمینان ۹۵ درصد نرمال می‌باشد و فرضیه‌ی صفر آزمون کولموگروف- اسمیرنوف تأیید می‌شود. جهت بررسی عمل‌کرد مدیریت روستایی در روستاهای شهرستان زرین‌دشت از نظر شاخص‌های حکم‌روایی خوب روستایی، از دیدگاه پاسخ-گویان روستایی که مورد پرسش قرار گرفته‌اند با توجه به نرمال‌بودن توزیع آماری هر یک از متغیرهای پژوهش طبق آزمون کولموگروف- اسمیرنوف از آزمون پارامتریک تی تک نمونه‌ای با مقدار آزمون^۳ (میانگین نظری یا حد مطلوب) استفاده شده است. میانگینی که برای هر شاخص حکم‌روایی خوب روستایی از طریق پرسش‌گری در سطح روستاهای شهرستان زرین‌دشت به دست آمده است (میانگین تجربی) با مقدار آزمون^(۳) یا میانگین نظری مقایسه می‌شود. در صورتی که سطح معنی‌داری آزمون از سطح خطای ۵ درصد کوچک‌تر باشد و میانگین شاخص بالاتر از حد مطلوب^(۳) قرار داشته باشد (تفاوت میانگین شاخص با مقدار آزمون مثبت باشد) می‌توان نتیجه گرفت که شاخص مورد نظر در سطح مطلوب و استاندارد قرار دارد؛ ولی چنان‌چه سطح معنی-داری از ۵ درصد کوچک‌تر باشد و میانگین شاخص پایین‌تر از مقدار^(۳) قرار داشته باشد، می‌توان نتیجه گرفت که شاخص مورد نظر در سطح نامطلوبی به سر می‌برد.

جدول شماره ۵ پنج- نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای جهت بررسی وضعیت شاخص‌های حکم‌روایی خوب

روستایی در شهرستان زرین‌دشت

متغیر	میانگین	اختلاف میانگین	مقدار t	سطح معنی - داری	با ضریب اطمینان ۹۵ درصد	
					حد پایین	حد بالا
مشارکت	۲/۲۳	-۰/۷۷۰	-۳۳/۳۲۳	۰/۰۰۰	-۰/۸۱۲	-۰/۴۳۲
عمل‌کردی	۲/۶۲	-۰/۳۸۰	-۲۸/۲۷۶	۰/۰۰۰	-۰/۴۲۱	-۰/۱۲۱
برابری	۲/۷۴	-۰/۲۶۰	-۳۱/۶۶۵	۰/۰۰۲	-۰/۳۴۵	۰/۱۲۷
شفافیت و پاسخ‌گویی	۲/۵۷	-۰/۴۳۰	-۴۱/۲۸۷	۰/۰۰۰	-۰/۵۴۴	-۰/۲۲۷
اعتماد اجتماعی	۲/۶۹	-۰/۳۱۰	-۲۹/۶۶۱	۰/۰۰۰	-۰/۴۷۶	-۰/۲۵۳
آگاهی اجتماعی	۲/۳۲	-۰/۶۸۰	-۳۲/۷۷۶	۰/۰۰۱	-۰/۷۷۸	-۰/۴۷۸
وضعیت اجتماعی - اقتصادی	۲/۴۱	-۰/۵۹۰	-۳۲/۲۲۹	۰/۰۰۰	۰/۶۷۶	-۰/۳۲۷
حکم‌روایی خوب روستایی		۱/۴۶	-۱/۵۴	-۳۳/۵۷۶	-۱/۶۲۳	-۱/۱۲۱

منبع: (یافته‌های تحقیق)

با توجه به جدول شماره ۵ و با توجه به سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۵ می‌توان چنین بیان کرد که وضعیت حکم‌روایی خوب روستایی در سطح روستاهای شهرستان زرین‌دشت با توجه به میانگین به‌دست‌آمده که به مقدار ۱/۴۶ می‌باشد، پایین‌تر از میانگین نظری یا حد مطلوب (۳) می‌باشد که نشان می‌دهد وضعیت کلی حکم‌روایی خوب روستایی نامطلوب است. بنابراین آزمون تی تک نمونه‌ای نشان داد که مدیریت روستایی روستاهای شهرستان زرین‌دشت از نظر هر یک از شاخص‌های مشارکت، عمل‌کردی، برابری، پاسخ‌گویی، اعتماد اجتماعی، آگاهی اجتماعی و وضعیت اجتماعی - اقتصادی با وضعیت مطلوب و استانداردهای حکم‌روایی خوب روستایی فاصله‌ی معنی‌داری دارد. عدم مشارکت دادن مردم روستا در طرح‌های عمرانی روستا، عدم پاسخ مناسب از سوی ده‌یاری‌ها و شوراهای روستایی به مردم در زمینه‌های مختلف، نابرابری در گرفتن عوارض ساختمانی از مردم، عدم جمع‌آوری مناسب زباله‌ها در سطح روستاها، عدم روشنایی معابر، نبود فضاهای ورزشی و تفریحی، نبود آب آشامیدنی مناسب، خاکی بودن اکثر کوچه‌ها، مهاجرت فراوان به خصوص افراد تحصیل‌کرده، اجرایی‌نشدن وعده‌هایی که ده‌یاران به مردم داده‌اند، عدم برخورداری ده‌یاران از تخصص لازم، عدم اطلاع به روستاییان درباره‌ی دخل و خرج ده -

یاری، قوم‌گرایی و عواملی از این قبیل باعث شده است تا مردم روستاهای شهرستان زرین‌دشت از عمل‌کرد مدیران روستایی بر اساس شاخص‌های حکم‌روایی خوب رضایت نداشته باشند؛ بلکه از عمل‌کرد مدیران روستایی در بعضی از مواقع بسیار ناراحت و ناراضی می‌باشند.

نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای نشان داد که مدیریت روستایی در سطح روستاهای شهرستان زرین‌دشت از نظر شاخص‌های حکم‌روایی خوب روستایی در سطح مطلوبی قرار نداشت، جهت اولویت‌بندی شاخص‌های حکم‌روایی خوب روستایی و این‌که کدام یک از شاخص‌ها در بدترین و بهترین وضعیت نامطلوب قرار دارد از آزمون فریدمن استفاده شده است.

جدول شماره‌ی شش- اولویت‌بندی شاخص‌های حکم‌روایی خوب روستایی با آزمون فریدمن

رتبه	مقدار کای دو	سطح معنی‌داری	میانگین رتبه	ابعاد حکم‌روایی خوب روستایی
۷	۴۶۵/۳۲۳	۰/۰۰۰	۳/۳۱۱	مشارکت
۳		۰/۰۰۰	۵/۰۲۶	عمل‌کردی
۱		۰/۰۰۱	۵/۲۹۸	برابری
۴		۰/۰۰۰	۴/۲۳۹	شفافیت و پاسخ‌گویی
۲		۰/۰۰۰	۵/۲۱۶	اعتماد اجتماعی
۶		۰/۰۰۱	۳/۸۵۸	آگاهی اجتماعی
۵		۰/۰۰۰	۴/۰۷۷	وضعیت اجتماعی-اقتصادی

منبع: (یافته‌های تحقیق)

همان‌طور که در جدول شماره‌ی ۶ مشاهده می‌شود سطح معنی‌داری آزمون از سطح خطای ۵ درصد، کوچک‌تر می‌باشد؛ یعنی این‌که با اطمینان ۹۵ درصد اولویت شاخص‌های حکم‌روایی خوب روستایی در شهرستان زرین‌دشت از نظر وضعیت نامطلوب یکسان نیست. نتایج اولویت‌بندی شاخص‌های حکم‌روایی خوب روستایی در شهرستان زرین‌دشت نشان می‌دهد که شاخص برابری با میانگین رتبه‌ای ۵/۲۹۸ و شاخص اعتماد اجتماعی با میانگین ۵/۲۱۶ نسبت به سایر شاخص‌ها در وضعیت بهتری قرار دارند؛ کم‌ترین میانگین رتبه‌ای مربوط به شاخص مشارکت با میانگین ۳/۳۱۱ می‌باشد که نشان می‌دهد که شاخص مشارکت نسبت به دیگر شاخص‌های حکم‌روایی خوب روستایی در بدترین وضعیت در شهرستان زرین‌دشت قرار دارد.

رتبه‌بندی روستاها به لحاظ حکم‌روایی خوب براساس تکنیک تاپسیس فازی

نخست شاخص‌های مطرح در حکم‌روایی خوب روستایی شناسایی شدند؛ سپس برای شناخت اهمیت هر یک از آن‌ها و رتبه‌بندی‌شان در بین مؤلفه‌های دیگر، در روستاهای مورد مطالعه، با استفاده از تحلیل سلسله‌مراتب فازی وزن هر یک از شاخص‌ها به دست آمده و در آخر با استفاده از تکنیک تاپسیس فازی^۱ رتبه‌ی هر یک از روستاها از نظر حکم‌روایی خوب روستایی مشخص گردیده است.

جدول شماره‌ی هفت- وزن به‌دست‌آمده‌ی هر یک از شاخص‌ها با ای اچ پی

معیار	مشارکت	عمل‌کردی	پاسخ‌گویی	اجتماعی- اقتصادی	آگاهی اجتماعی	برابری	اعتماد اجتماعی
وزن	۰/۲۴۳	۰/۲۷۶	۰/۱۵۷	۰/۰۸۹	۰/۰۷۸	۰/۱۰۹	۰/۱۳۷

منبع: (یافته‌های تحقیق)

با یکپارچه‌سازی نظر پاسخ‌گویان به پرسش‌ها در هر روستا برای هر یک از نماگرها در هر روستا یک عدد فازی به دست آمد که حاصل میانگین نظرهای نمونه‌ها بود. سپس لازم است از طریق فازی‌زدایی یا دیفازی‌کردن، اعداد فازی به‌دست‌آمده طی محاسبات؛ از حالت فازی خارج و به اعداد حقیقی تبدیل شوند. بدین منظور روش‌های متعددی وجود دارد. در ارزیابی حاضر؛ برای تبدیل اعداد فازی به اعداد قطعی از روش مرکز ناحیه به جهت سادگی آن و بدین جهت که به قضاوت شخصی تحلیل‌گر نیاز ندارد استفاده شده است (جدول ۸).

^۱ FTOPSIS

جدول شماره‌ی هشت- دیفازی کردن ماتریس تصمیم‌گیری برای تبدیل به اعداد حقیقی

ردیف	مشارکت	عمل‌کردی	پاسخ‌گویی	اجتماعی- اقتصادی	آگاهی اجتماعی	برابری	اعتماد اجتماعی
شاه‌علم‌دار	۴۰	۳۰	۴۵	۳۵	۴۰	۴۰	۳۰
چاه سبز	۳۰	۵۰	۵۵	۵۳/۵	۴۵	۳۰	۳۵
خسویه	۵۰	۷۰	۶۰	۵۰	۵۰	۶۰	۵۰
گلوگاه	۳۰	۵۳/۵	۵۰	۴۵	۶۰	۳۰	۴۵
دره شور	۵۵	۴۰	۷۰	۵۰	۴۰	۵۰	۶۰
مزایجان	۴۵	۳۵	۵۰	۴۵	۴۰	۳۰	۵۵
زیرآب	۶۰	۵۳/۵	۳۵	۷۰	۷۰	۶۰	۶۵
حیدرآباد	۴۰	۴۰	۳۰	۴۵	۴۰	۳۰	۳۰
حاجی طاهره	۴۵	۴۰	۵۰	۳۰	۳۵	۵۳/۵	۳۰
ده نو	۵۰	۵۰	۶۰	۵۵	۳۰	۵۰	۶۰
دروا	۵۰	۴۰	۵۳/۵	۵۵	۶۰	۵۵	۴۵
خلیل‌آباد	۴۰	۴۵	۵۰	۴۰	۳۵	۵۰	۳۵
تاج‌آباد	۳۰	۳۵	۴۰	۳۰	۵۰	۴۰	۳۵
تل ریگی	۴۵	۵۰	۳۰	۵۰	۶۰	۴۵	۴۵
گلکویه	۴۰	۶۰	۳۰	۵۳/۵	۴۵	۵۰	۳۰
ساچون	۴۰	۳۵	۴۰	۵۳/۵	۳۰	۳۰	۴۵
چاه‌انجیر	۳۰	۴۰	۴۵	۳۰	۴۰	۴۵	۳۰
میانه	۵۰	۳۰	۴۰	۴۵	۴۵	۵۰	۵۳/۵
قلعه کدویه	۳۰	۳۰	۴۰	۳۰	۴۰	۳۰	۳۰
پنجاه	۳۰	۴۰	۴۵	۵۰	۵۰	۴۰	۳۰
چاه زبر	۳۰	۵۵	۴۵	۵۰	۳۵	۴۰	۵۰
بن‌دشت	۴۰	۳۰	۵۳/۵	۵۵	۴۵	۴۰	۴۰
فرج بیگی	۵۰	۴۰	۵۳/۵	۵۵	۶۰	۴۰	۴۰

منبع: (یافته‌های تحقیق)

با توجه به رتبه‌بندی روستاها با روش تاپسیس فازی، روستاهای مورد مطالعه براساس وضعیت توسعه به سه طبقه: ضعیف، متوسط و خوب بر مبنای توسعه (ci) دسته‌بندی شدند. همان‌طوری که در جدول شماره‌ی ۹ مشاهده می‌کنید، روستای زیرآب با ضریب اولویت ۰/۸۹۵

تحلیلی بر عمل کرد مدیریت روستایی با تأکید بر شاخص‌های حکم‌روایی خوب۲۹

در رتبه‌ی نخست حکم‌روایی و روستای چاه‌انجیر با ضریب اولویت ۰/۲۲۱ در رتبه‌ی آخر حکم-روایی در بین تمام روستاهای شهرستان قرار گرفته‌اند.

جدول شماره‌ی نه- رتبه‌بندی روستاها به لحاظ وضعیت حکم‌روایی خوب روستایی بر اساس تکنیک تاپسیس فازی

نام روستا	Ci (ضریب اولویت)	رتبه‌ی حکم‌روایی	وضعیت حکم‌روایی روستایی
شاه علمدار	۰/۳۷۱	۱۹	ضعیف
چاه سبز	۰/۴۹۰	۱۲	متوسط
خسویه	۰/۸۷۴	۲	خوب
گلوگاه	۰/۶۸۷	۷	خوب
دره شور	۰/۷۸۳	۴	خوب
مزایجان	۰/۵۶۷	۹	متوسط
زیرآب	۰/۸۹۵	۱	خوب
حیدرآباد	۰/۳۵۰	۲۰	ضعیف
حاجی طاهره	۰/۴۷۴	۱۶	متوسط
ده نو	۰/۸۵۹	۳	خوب
دروا	۰/۷۵۴	۵	خوب
خلیل‌آباد	۰/۴۳۲	۱۵	متوسط
تاج‌آباد	۰/۳۹۵	۱۸	ضعیف
تل ریگی	۰/۴۸۶	۱۳	متوسط
گلکویه	۰/۵۸۸	۸	متوسط
ساچون	۰/۴۱۴	۱۷	ضعیف
چاه‌انجیر	۰/۲۲۱	۲۳	ضعیف
میانده	۰/۵۱۸	۱۰	متوسط
قلعه کدویه	۰/۲۹۴	۲۲	ضعیف
پنجاه	۰/۳۰۵	۲۱	ضعیف
چاه زیر	۰/۵۰۵	۱۱	متوسط
بن‌دشت	۰/۴۳۸	۱۴	متوسط
فرج بیگی	۰/۷۱۲	۶	خوب

منبع: (یافته‌های تحقیق)

از عواملی که باعث شده روستای زیرآب از نظر عمل‌کرد مدیران با توجه به شاخص‌های حکم‌روایی خوب در وضعیت بهتری نسبت به سایر روستاهای شهرستان قرار داشته باشد، می‌توان

به عواملی چند اشاره کرد. وجود کوچه‌های منظم و تمام آسفالت و عریض، برخورداری از مکان‌های ورزشی، بالابودن میزان سطح سواد و وجود همکاری بین مردم و مسئولین و دهیاری روستا، کارآمدی نیروی انسانی، موقعیت جغرافیایی مناسب روستا و قرارگرفتن در جاده‌ی اصلی و نزدیکی به مرکز شهرستان، مناسب‌بودن زیرساخت‌های روستا، ارتباط بسیار قوی مدیران این روستا با مدیران مرکز شهرستان و عواملی از این قبیل باعث شده تا عمل‌کرد مدیران این روستا به نسبت سایر روستاها در وضعیت مناسب‌تری قرار داشته باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

برنامه‌ریزی توسعه‌ی پایدار روستایی مؤلفه‌های مختلف مدیریتی، محیطی، اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی و... را در بر می‌گیرد و در این زمینه یکی از مهم‌ترین ارکان، مؤلفه‌های مدیریتی است. مدیریت نوین روستایی در ایران از مفاهیم جدیدی است که به عنوان یک نهاد مردم‌نهاد و با عمل‌کرد نظارتی و اجرایی شوراها و دهیاران، در نیمه‌ی اول دهه‌ی اخیر مطرح گردید. با وجود این بررسی میزان رضایت‌مندی روستاییان از این نهادهای مردمی بر اساس شاخص‌های حکم‌روایی خوب روستایی، از مناسب‌ترین روش‌های ارزیابی عمل‌کرد مدیران روستایی است که در سال‌های اخیر مطرح شده است. نتایج پژوهش حاضر نشان داد که میزان رضایت‌مندی روستاییان شهرستان زرین‌دشت از شاخص‌های حکم‌روایی خوب روستایی در وضعیت نامناسب قرار دارند و از بین هفت شاخص مورد استفاده در این پژوهش تنها فقط سه شاخص در وضعیت مطلوب قرار دارند و بقیه‌ی شاخص‌ها پایین‌تر از حد مطلوب هستند. نتیجه‌ی به‌دست‌آمده با نتایج حسام و همکاران (۱۳۹۳)، قاسمی نرگسی (۱۳۹۶) و رحمانی فضلی و همکاران (۱۳۹۶) که نشان‌دهنده‌ی رضایت‌مندی روستاییان از عمل‌کرد مدیران بر طبق شاخص‌های حکم‌روایی خوب روستایی بوده است در تضاد می‌باشد و با نتایج قادرمرزی و جمینی (۱۳۹۶) که نشان‌دهنده‌ی عمل‌کرد ضعیف مدیران روستایی است، هم‌سو می‌باشد. با وجود میزان رضایت‌مندی نامناسب روستاییان از عمل‌کرد مدیران روستایی براساس شاخص‌های حکم‌روایی خوب، نتایج پژوهش آزمون فریدمن نشان داد به‌طور نسبی بیش‌ترین میزان رضایت‌مندی روستاییان به شاخص‌های برابری، اعتماد اجتماعی و پاسخ‌گویی تعلق دارد.

نتایج تاپسیس فازی در بخش شاخص‌های حکم‌روایی خوب روستایی نشان‌دهنده‌ی این است که در بین ۲۳ روستای نمونه و بر اساس هفت شاخص اصلی حکم‌روایی مشارکت، عمل‌کردی، برابری، پاسخ‌گویی، اعتماد اجتماعی، آگاهی اجتماعی و وضعیت اجتماعی-اقتصادی» ۶ روستای نمونه از حکم‌روایی خوب، ۹ روستا از حکم‌روایی متوسط و ۸ روستا از حکم‌روایی ضعیف برخوردار هستند؛ در مجموع از میان ۲۳ روستای نمونه روستای خسویه در بالاترین سطح از حکم‌روایی و روستای چاه‌انجیر در پایین‌ترین سطح از حکم‌روایی قرار دارند.

عدم مشارکت دادن مردم روستا در طرح‌های عمرانی روستا، عدم پاسخ مناسب از سوی ده-یاری‌ها و شوراهای روستایی به مردم در زمینه‌های مختلف، نابرابری در گرفتن عوارض ساختمانی از مردم، عدم جمع‌آوری مناسب زباله‌ها در سطح روستاها، عدم روشنایی معابر، نبود فضاهای ورزشی و تفریحی، نبود آب آشامیدنی مناسب، خاکی بودن اکثر کوچه‌ها، مهاجرت فراوان به خصوص افراد تحصیل کرده، اجرایی نشدن وعده‌هایی که ده‌یاران به مردم داده‌اند، عدم برخورداری ده‌یاران از تخصص لازم، عدم اطلاع به روستاییان درباره‌ی دخل و خرج ده‌یاری، قوم‌گرایی و عواملی از این قبیل باعث شده است تا مردم روستاهای شهرستان زرین‌دشت از عمل کرد مدیران روستایی بر اساس شاخص‌های حکم‌روایی خوب رضایت نداشته باشند؛ بلکه از عمل کرد مدیران روستایی در بعضی از مواقع بسیار ناراحت و ناراضی هستند.

منابع

- ۱- اسماعیل‌زاده، حسن، کوزه‌گر، لطفعلی، علیان، مهدی و آدینه‌وند، علی‌اصغر (۱۳۹۵) «فراتحلیلی بر پژوهش‌های حوزه‌ی حکم‌روایی شهری در ایران»، **مجله‌ی برنامه‌ریزی و آمایش فضا**، دوره‌ی ۲۰، شماره‌ی ۲: ۴۰-۱.
- ۲- ایزدی، پگاه؛ هادیانی، زهره، حاجی‌نژاد، علی و قادری، جعفر (۱۳۹۶) «تبیین و ارائه‌ی الگوی بازآفرینی شهری فرهنگ‌محور با تأکید بر رویکرد نهادی»، **فصل‌نامه‌ی مطالعات میان-رشته‌ای در علوم انسانی**، دوره‌ی ۹، شماره‌ی ۲: ۱۸۷-۱۶۳.
- ۳- برقی، حمید و قنبری، یوسف (۱۳۹۶) «بررسی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر عمل‌کرد دهیاران نواحی روستایی شهرستان اصفهان»، **فصل‌نامه‌ی روستا و توسعه**، سال ۲۰، شماره‌ی ۱: ۱۲۲-۱۰۳.
- ۴- برقی، حمید و محمودی‌صالحی، سمیه (۱۳۹۵) «نقش مدیریت نوین روستایی در توسعه‌ی پایدار روستایی»، **مجله‌ی راهبرد توسعه**، شماره‌ی ۴۵: ۲۳۹-۲۰۵.
- ۵- بدویی دلفارد، حمید (۱۳۸۸) «ارائه‌ی الگوی بهینه‌ی مدیریت شهری مطالعه‌ی موردی: شهر جیرفت»، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور مرکز رضوان‌شهر صدوق یزد، دانشکده‌ی ادبیات، گروه جغرافیا، رشته‌ی برنامه‌ریزی شهری.
- ۶- توکلی‌نیا، جمیله و شمس‌پویا، محمدکاظم (۱۳۹۶) «به سوی حکم‌روایی اجتماع محلی؛ کوششی در معرفی موضوعات و عرصه‌های کلیدی محله‌ی درکه»، **فصل‌نامه‌ی آمایش محیط**، شماره‌ی ۳۷: ۲۱۶-۱۹۵.
- ۷- حسام، مهدی، رضوانی، محمدرضا و آشور، حدیثه (۱۳۹۳) «سنجش رضایت‌مندی روستاییان از عملکرد دهیاری‌ها با رویکرد حکم‌روایی خوب روستایی: مطالعه‌ی موردی روستاهای دهستان جنوبی شهرستان گرگان»، **مجله‌ی آمایش جغرافیایی فضا**، سال ۴، شماره‌ی ۱۴: ۹۹-۱۲۸.
- ۸- دربان آستانه، علیرضا و رضوانی، محمدرضا (۱۳۹۱) «تبیین عوامل مؤثر بر حکم‌روایی روستایی در حکومت‌های محلی: مطالعه‌ی موردی شهرستان قزوین»، **مجله‌ی مدیریت شهری**، شماره‌ی ۲۸: ۱۹۸-۱۷۹.
- ۹- رحمانی فضلی، عبدالرضا، صادقی، مظفر و علیپوریان، جهانبخش (۱۳۹۳) «بنیان‌های نظری حکم‌روایی خوب در فرآیند مدیریت روستایی نوین»، **مجله‌ی مدیریت شهری**، شماره‌ی ۳۷: ۴۳-۵۴.
- ۱۰- رحمانی فضلی، عبدالرضا، منشی‌زاده، رحمت‌الله و علیپوریان، جهانبخش (۱۳۹۶) «تحلیل جای‌گاه مدیریت روستایی مبتنی بر حکم‌روایی خوب در توسعه‌ی پایدار روستایی: مطالعه‌ی

- موردی مقایسه‌ی بخش مرکزی کوه‌دشت و بخش لواسانات شمیرانات»، مجله‌ی پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، سال ۶، شماره‌ی ۱، پیاپی ۱۷: ۱۵۲-۱۳۳.
- ۱۱- رضازاده، راضیه، محمدی، فاطمه و رفیعیان، مجتبی (۱۳۹۲) «نقش رویکرد دارایی مبنا در توسعه‌ی پایدار محلی: مطالعه‌ی موردی محله‌ی امام‌زاده حسن تهران»، فصل‌نامه‌ی مرکز پژوهشی هنر معماری و شهرسازی نظر، شماره‌ی ۲۵، سال ۱۰: ۴۸-۳۹.
- ۱۲- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا، عظیمی آملی، جلال، پورطاهری، مهدی و احمدی‌پور، زهرا (۱۳۹۱) «ارائه‌ی الگوی مناسب حکم‌روایی خوب روستایی در ایران»، فصل‌نامه‌ی ژئوپلتیک، سال ۸، شماره‌ی ۲: ۲۸-۱.
- ۱۳- شایان، محسن، قنبری، سیروس و بذرافشان، جواد (۱۳۹۷) «سطح‌بندی و تحلیل وضعیت پایداری در سکونت‌گاه‌های روستایی مطالعه‌ی موردی شهرستان زرین‌دشت»، مجله‌ی جغرافیا و آمایش شهری- منطقه‌ای، شماره‌ی ۲۶: ۱۹۶-۱۷۹.
- ۱۴- شریف‌زاده، محمدشریف، عبدالله‌زاده، غلامحسین، صالحی‌طالشی، فاطمه و خواجه شاهکوهی، علیرضا (۱۳۹۶) «حکم‌روایی شایسته مبتنی بر سرمایه‌ی اجتماعی در مدیریت روستایی در شهرستان جویبار»، مجله‌ی آمایش جغرافیایی فضا، سال ۷، شماره‌ی ۲۳: ۱۲۲-۱۰۵.
- ۱۵- عارفی، مهیار و تولایی، نوین (۱۳۸۰) «به سوی رویکرد دارایی مبنا برای توسعه‌ی اجتماع محلی»، مجله‌ی هنرهای زیبا، شماره‌ی ۱۰: ۳۲-۲۲.
- ۱۶- عظیمی آملی، جلال و ارشادی وهرام، سمر (۱۳۹۶) «مدیریت شهری محله محور با رویکرد برنامه‌ریزی مشارکتی: نمونه‌ی موردی محله‌های شهری منطقه‌ی ۱ شهرداری تهران»، فصل‌نامه‌ی علمی پژوهشی جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، دوره‌ی ۲۶، شماره‌ی ۱: ۴۰-۲۱.
- ۱۷- علیزاده، کتایون و روشنایی، حامد (۱۳۹۶) «نقش حکم‌روایی خوب در برندسازی شهری مطالعه‌ی موردی تبریز»، مجله‌ی جغرافیا و توسعه‌ی فضای شهری، سال ۴، شماره‌ی ۱، پیاپی ۶: ۱۱۵-۱۳۷.
- ۱۸- فرمانداری شهرستان زرین دشت، (۱۳۹۷)، واحد آمار و اطلاعات.
- ۱۹- قادرمرزی، حامد و جمینی، داود (۱۳۹۶) «ارزیابی عمل‌کرد مدیریت نوین روستایی با رویکرد حکم‌روایی خوب و ارائه‌ی راه‌کارهای بهبود آن در نواحی روستایی: مطالعه‌ی موردی بخش شاهو، شهرستان روانسر»، مجله‌ی پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، سال ۶، شماره‌ی ۲، پیاپی ۱۸: ۱۲۳-۱۱۱.
- ۲۰- مرکز آمار ایران (۱۳۹۵) سرشماری عمومی نفوس و مسکن.

۲۱- ناصری، غلامحسین، عزیزی، محسن و غربی، موسی‌الرضا (۱۳۹۶) «بررسی بایسته‌های طراحی مجتمع‌های خدماتی- رفاهی میان‌راهی با رویکرد توسعه‌ی درون‌زا در سبزوار با تأکید بر توان‌مندی‌های فرهنگی»، *مجله‌ی راهبرد توسعه*، شماره‌ی ۴۹: ۶۰-۳۸.

22- Guzmán, P.C., Pereira Roders, A.R., and Colenbrander, B.J.F. (2017). **Measuring links between cultural heritage management and sustainable urban development: An overview of global monitoring tools**, 60:192-120.

23- Halsall, J.P. (2012). Community Governance - Where did it go Wrong. JOAAG, 7(2) :1-8.

24- Haus .K. & Michael J. (2013). **Urban Leadership and Community Involvement: Ingredients for Good Governance?** SAGE Publications .Urban Affairs Review 2011 47: 256 originally published online 1 December 2010.

25- Jacka, T. (2016). Women's activism, overseas funded participatory development, and governance: A case study from China. Women's Studies International Forum, 33(2): 99-112.

26- Kerr, Kenneth. (2011) . **RepercuSSION de la reforme de securite sociale sur le monde rural seminaries de gulf**, universite de gulf.

27- Kioe sheng .y. (2013). Good Urban Governance in Southeast Asia. SAGE Publications. Environment and Urbanization ASIA1(2) 131147© 2010 National Institute of Urban Affairs (NIUA).

28- Picou, j.s. (2009). Theoretical trends in – environment sociology: implication for resource management in the modern word, paper presented at the social and economic planning conference, minerals management service, 12: 26-24.

29- Rashidpour, L., Hosseini, S. J. F., & Mirdamadi, S. M. (2011). Local community based management as a good governance approach to rural poverty reduction and sustainable development in Iran. International Symposium on Poverty Alleviation Strategies, 10(2): 174-179.

30- Singh .sh. (2013). Citizens' Participation in Urban Governance: Quest for Transparency and Accountability. SAGE Publications. Environment and Urbanization Asia4(1) 191–202© 2013. National Institute of Urban Affairs (NIUA).

31- Walker, Daniel H. (2010). Decision support, learning and rural resource management, Agriculture System, 73: 113-127.

32- Yaghi, A. (2008). **Good Governance Practices by Local Administration in Jordan and USA**. International Journal of Rural Management, 4(1-2): 47–65.

33- Yousaf, M., Ihsan, F., and Ellahi, A. (2016). **“Exploring the impact of good governance on citizens' trust in Pakistan”**, Government Information Quarterly, 33, (1): 200-209.